

Jacek Łagowski

Muzeum Wsi Kieleckiej

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 20, 361-366

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mont kominów i wyłożenie hallu budynku muzeum o powierzchni 110 m² płytkami ceramicznymi. Poza tym muzeum zakupiło samochód dostawczy Fiat Ducato-Panorama. Wykonano także dokumentację przebudowy kotłowni c.o. z przystosowaniem do opalania olejem.

Izabela Wysocka

MUZEUM WSI KIELECKIEJ

Rok 1996

Rok 1996 zapisał się wieloma istotnymi dla rozwoju muzeum, wartymi odnotowania wydarzeniami. Nastąpiło ożywienie prac budowlanych na terenie skansenu, wzrosło znacznie zainteresowanie wystawami oraz innymi formami upowszechniania proponowanymi przez muzeum.

W skali roku frekwencja osiągnęła nienotowany dotąd poziom ponad 40 000 zwiedzających. Rozpoczęły się także wstępne przygotowania do przypadającego w roku 1997 jubileuszu 20-lecia istnienia naszej placówki. Pisząc o osiągnięciach, trzeba również odnotować przykre wydarzenie. W lipcu (w nocy z 6 na 7) włamano się do Dworu z Suchedniowa na terenie skansenu i skradziono wiele cennych eksponatów.

Poza udostępnianymi w czasie całego roku (również zimą) ekspozycjami stałymi w obiektach w skansenie w Tokarni i w zagrodzie w Bodzentynie zaprezentowano publiczności trzy wystawy czasowe. Zorganizowano je w kameralnych wnętrzach Dworku Laszczyków – kieleckiej siedzibie muzeum, który wrosł już w kulturalny pejzaż miasta jako miejsce ciekawych prezentacji sztuki ludowej.

Do połowy marca zwiedzający mogli oglądać wystawę fotograficzną *Drewniana architektura sakralna Małopolski* przygotowaną jeszcze w roku ubiegłym.

Kolejnymi wystawami zaproponowanymi zwiedzającym były:

– *Zwyczaj wielkanocny w tradycji ludowej* (29.03 – 04., realizacja Jacek Łagowski, oprawa plastyczna Danuta Dąbska), połączona z przeznaczonym dla dzieci i młodzieży kieleckich szkół podstawowych konkursem na najpiękniejszą pisanekę i kiermaszem tradycyj-

nego rękodziela ludowego związanego z Wielkanocą, który odbył się w dn. 30 – 31.03. (sobota, Niedziela Palmowa). Zgromadzone na wystawie eksponaty pochodzące ze zbiorów własnych oraz kilku innych muzeów etnograficznych wszechstronnie ilustrowały temat. Na szczególną uwagę zasługiwała bogata kolekcja pisanek z Muzeum Etnograficznego w Krakowie oraz wózki wielkanocne użyczone z Muzeum Regionalnego w Opocznie i Tomaszowie Mazowieckim. Osobna sala była poświęcona pisanekom nagrodzonym w konkursie. Odbył się także pokaz tradycyjnego zdobienia pisanek techniką batikową w wykonaniu twórczyń z Bielowic koło Opoczna zaproszonych na uroczystość rozstrzygnięcia konkursu. Wystawa cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem.

– *Czarna robota – tradycyjne kowalstwo ludowe na Kielecczyźnie* (30.05 – 08., realizacja Małgorzata Imiołek, Artur Rakowski, oprawa plastyczna D. Dąbska). Była to kolejna (po garncearstwie), całościowo ujmująca temat prezentacja jednego z najciekawszych, tradycyjnych rzemiosł. Eksponaty pochodziły w większości ze zbiorów własnych, Muzeum Wsi Radomskiej i Państwowej Służby Ochrony Zabytków Archeologicznych w Kielcach. Na wystawie można było m.in. zobaczyć aranżację wnętrza kuźni z kamiennym paleniskiem zaopatrzoną w oryginalny miech, wyposażoną w bogaty zespół narzędzi kowalskich. Wśród licznych przykładów różnorodnych wyrobów żelaznych pokazano także znaleziska archeologiczne pochodzące z czasów rzymskich. Wydany do wystawy folder zawierał podstawowe informacje o historii kowalstwa, ze szczególnym uwzględnieniem jego rozwoju na Kielecczyźnie w XIX i XX wieku. Wybrane na wystawę eksponaty i opracowane materiały będą wykorzystane w przyszłości przy tworzeniu stałej ekspozycji wewnątrz kuźni na terenie skansenu.

Legendy świętokrzyskie w sztuce ludowej (19.09.1996 – 01.1997, realizacja Elżbieta Szot-Radziszewska, oprawa plastyczna D. Dąbska), wystawa pokonkursowa. Znalazły się na niej najciekawsze z nadesłanych prac, uzupełnione o eksponaty pochodzące ze zbiorów własnych, Muzeum Narodowego w Kielcach i Muzeum Wsi Radomskiej. W konkursie wzięli udział najbardziej znani artyści ludowi nasze-



Ryc. 5. Fragment ekspozycji *Legenda świętokrzyskie w sztuce ludowej* w Dworku Laszczyków – siedzibie Muzeum Wsi Kieleckiej

go regionu zajmujący się rzeźbą, malarstwem, a także wycinanką. Sale wystawowe zapełniły się stworzonymi przez wyobraźnię barwnymi postaciami czarownic, diabłów, nimf, rozbójników, rycerzy, pięknych księżniczek i świętych, wywodzącymi się z miejscowych podań. Dla ułatwienia odbioru i przypomnienia mniej znanych opowieści do niektórych przedstawień dołączono treść legendy. Tematyka wystawy okazała się szczególnie interesująca dla dzieci i młodzieży kieleckich szkół. Ekspozycja została zgłoszona na konkurs na najciekawsze wydarzenie muzealne roku 1996, organizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, i otrzymała na nim wyróżnienie.

Omawiając wystawy, należy odnotować fakt przyznania w poprzedniej edycji konkursu „Muzealne wydarzenie roku” (rok 1995) wyróżnienia dla Muzeum Wsi Kieleckiej za ekspozycję *Lepił garcarz garce...*, której autorami byli E. Szot-Radziszewska i Leszek Gawlik.

Wiele uwagi poświęcono także działaniom związanym z upowszechnianiem kultury ludowej. Bezpośrednio z tematami prezentowanych wystaw łączyły się prowadzone przez pracowników merytorycznych lekcje muzealne. Jak co roku, w sezonie letnim zorganizowano trzy folklorystyczne imprezy plenerowe w skansenie, które stały się już wizytówką muzeum. Odbyły się:

– IV Wytopki Ołowiu (09.06.) – dzięki starannie przygotowanemu i stale wzbogaca-

nemu programowi, z udziałem coraz większej liczby znanych artystów ludowych, znalazły się w kalendarzu najbardziej interesujących imprez kielecczyzny. W tym roku uczestniczyło w nich ponad 2000 zwiedzających.

– „Niedziela w skansenie” (22.09.) – impreza powtarzająca w mniejszej skali folklorystyczny program „wytopkowy”, odbywa się corocznie na zakończenie sezonu turystycznego.

– „Dożynki” (08.09.) – muzeum było po raz drugi gospodarzem i współorganizatorem uroczystych obchodów święta plonów. Uroczystość odbyła się z udziałem przedstawicieli władz wojewódzkich i gminnych z wojewodą kieleckim Zygmuntem Szopą na czele.

Od kilku lat muzeum jest również współorganizatorem „Buskich Spotkań z Folklorem” (19-20.05.) i „Miechowskiego Przeglądu Kolędniczego”, na którym było także w tym roku fundatorem nagród dla najciekawszych zespołów. Wspólnie z Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach zorganizowano po raz pierwszy „Zapusty”, będące prezentacją zespołów obrzędowych. Impreza odbyła się w Gminnym Ośrodku Kultury w Mostkach.

Tematykę związaną z działalnością muzeum podjęto w kilku publikacjach, które ukazały się w poświęconym kulturze regionu czasopiśmie „Ikar”: *Ludowe budownictwo z kamienia* (M. Imiołek), *Ludowe obrazy pasyjne* (L. Gawlik), *Pogodny świat* (E. Szot-Radziszewska). Pracownicy muzeum brali także udział w poświęconych tradycyjnej kulturze

ludowej audycjach radiowych i telewizyjnych. Z myślą o zwiedzających wydano nowy przewodnik – *Zagroda Czernikiewiczów w Bodzentynie*, autorstwa M. Imiołek.

Trwały prace nad przygotowaniem kolejnych scenariuszy wyposażenia wnętrz skansenowskich, prowadzono badania dotyczące ziołolecznictwa, ośrodków kamieniarskich i oleodruków. W przygotowaniu znajduje się opracowanie historyczne Dworku Laszczyków.

Wspólnie z Towarzystwem Przyjaciół Muzeum Wsi Kieleckiej (MWK) została zorganizowana jednodniowa sesja naukowa na temat: *Detal architektoniczny w budownictwie ludowym na obszarze między Wisłą a Pilicą* (22.11.). Z okazji zbliżającego się jubileuszu 20-lecia naszego muzeum na terenie skansenu – we Dworze z Suchedniowa – odbyło się spotkanie dyskusyjne na temat *Wczoraj, dziś i jutro Muzeum Wsi Kieleckiej* (21.08.). Przygotowano także referaty na sesję naukową we Wdzydzach Kiszewskich, która odbyła się z okazji jubileuszu 90-lecia powstania tamtejszego muzeum, oraz w Sierpcu (31.05 – 02.06.), gdzie zastanawiano się nad przyszłością muzealnictwa skansenowskiego w Polsce.

Dzięki uzyskaniu dodatkowych środków finansowych na cele konserwatorskie zwiększyło się tempo prowadzonych na terenie skansenu prac budowlanych. Zakończono trwającą od 1992 roku realizację spichlerza

ze Złotej Pińczowskiej (1719 r.). Przed nadejściem zimy gotowy zrąb budynku otrzymał pokryty gontem dach. Na rok 1997 planowane są prace wykończeniowe i adaptacyjne wewnątrz budynku, który przeznaczony jest na cele ekspozycyjne i reprezentacyjne.

Ponadto rozebrano i przeniesiono na teren skansenu dwa inne obiekty:

- chałupę z Klonowa (gm. Suchedniów, XIX w.)
- kościół p.w. Matki Bożej Pocieszenia z Rogowa (gm. Opatowiec, 1763 r.) – translokacja kwiecień – maj 1996

Przewieziony, zabytkowy materiał budowlany poddany został pracom zabezpieczającym i złożony pod wiadami. Jeszcze w październiku tego roku wykonano ławę fundamentową pod kościół, który będzie cenną ozdobą sektora małomiasteczkowego. Chałupę z Klonowa przewiduje się wzniesić w sąsiedztwie budynku recepcyjno-kasowego – mieszczącego tymczasowo również karczmę – i przeznaczyć na toalety. Wspomnieć należy także o drobniejszych pracach remontowych przeprowadzanych w innych obiektach, także w terenie – zagroda w Bodzentynie, młyn w Piasku. W Dworku Laszczyków w Kielcach wymieniono drzwi wejściowe oraz większość okien.

Zbierająca się prawie co miesiąc muzealna Komisja Zakupów rozpatrzyła ponad 1200 ofert. Zakupiono 362 eksponaty, ponad 800 zostało przekazanych do muzeum w formie darów. Do księgi inwentarzowej wpisano 778



Ryc. 6. Spichlerz ze Złotej Pińczowskiej (1719 r.) w Parku Etnograficznym w Tokarni

pozycji. Dla wszystkich eksponatów systematycznie wykonywano niezbędną dokumentację naukową i fotograficzną.

Należy również wspomnieć o opiniowaniu przedmiotów, które mogą być dobrami kultury, wywożonych za granicę. W ostatnim okresie ze względu na powstanie paru firm trudniących się handlem dziełami sztuki ludowej znacznie wzrosła ilość wydawanych ekspertyz. W ciągu roku sporządzono ponad 700 takich opinii.

Podczas wspomnianej już feralnej nocy z 6 na 7 lipca łupem złodziei stało się ponad 80 cennych eksponatów o wartości ponad 50 000 złotych. Straty niematerialne są o wiele większe. Skradziono m.in.: obrazy olejne (portrety), srebra, porcelanę, broń oraz prawie wszystkie cenne depozyty z Muzeum Narodowego w Kielcach. Mimo szybko podjętych działań i nadaniu rozgłosu sprawie, policji nie udało się dotąd wykryć sprawców i odzyskać straconych eksponatów. Muzeum wystąpiło do społeczeństwa z apelem o pomoc w ich odnalezieniu, ofiarując znaczną nagrodę pieniężną. Spustoszona ekspozycja jest stale w miarę posiadanych środków uzupełniana. Rozumiejąc sytuację, Towarzystwo Przyjaciół MWK zakupiło i ofiarowało w darze francuski, pochodzący z końca XIX wieku zegar kominowy z parą kandelabrow. W przypadku bezpowrotnej utraty skradzionych dzieł, zapewne długo jeszcze ekspozycja dworska nie odzyska dawnego blasku.

Rok 1997

Rok ten upłynął pod znakiem obchodów 20. rocznicy powstania Muzeum Wsi Kieleckiej. Obok prac związanych z przygotowaniem jubileuszu prowadzono normalną działalność merytoryczną.

Na terenie Parku Etnograficznego w Tokarni i w zabytkowej zagrodzie w Bodzentynie udostępniano w ciągu całego roku ekspozycje stałe. We wnętrzach Dworku Laszczyków w Kielcach zaprezentowano zwiedzającym cztery wystawy czasowe (do końca stycznia prezentowana była wystawa z poprzedniego roku *Legendy Świętokrzyskie w sztuce ludowej*):

– *Nikifor* – (14.02 – 23.03., realizacja. J. Łąkowski, oprawa. plastyczna. D. Dąbska) – reprezentatywny wybór dzieł znakomitego artysty pochodzący ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu.

– *Higiena naszych pradziadków* – (14.05 – 25.08., realizacja Zdzisława Toporek, oprawa plastyczna D. Dąbska, Małgorzata Pawlik) – eksponaty ze zbiorów własnych, Muzeum Narodowego w Kielcach, Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie, Muzeum Wsi Radomskiej. Zaprezentowano interesujący, rzadko spotykany w salach wystawowych zespół przedmiotów związanych z szeroko rozumianą higieną. Wiele ciekawych informacji o tych zwyczajnych, a jednak zabytkowych rzeczach znalazło się na licznych planszach i w archiwalnych publikacjach uzupełniających wystawę.

– *Spiski Modrotlacz* – (5.09 – 15.11) – wystawa zrealizowana przez Muzeum Spiskie w



Ryc. 7. Fragment wystawy *Spiski modrotlacz* w Dworku Laszczyków – siedzibie Muzeum Wsi Kieleckiej

Lewoczy i Muzeum ze Starej Lubowni na Słowacji, pokazywana wcześniej w Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu. Poświęcona była prezentacji słowackiego rzemiosła farbiarskiego, sięgającego swymi korzeniami XVI wieku. Znalazły się na niej liczne wzorniki, klocki do drukowania tkanin i inne przybory farbiarskie oraz bogaty zespół gotowych tkanin i wykonanej z nich odzieży.

– *Ulica Wielkiej Kołedy* – (12.12 .1997 – 1.02.1998, realizacja Z. Toporek, oprawa plastyczna Małgorzata i Zdzisław Pawlikowie). Do urządzenia wystawy wykorzystano eksponaty własne oraz wypożyczone z Muzeum Narodowego w Kielcach. Ekspozycja poświęcona była obrzędowości bożonarodzeniowej. Ukazano na niej atmosferę przedświątecznej ulicy z kiermaszami świątecznymi, świąteczną witryną sklepową prezentującą tradycyjne zabawki choinkowe; kołędujące grupy „Z gwiazdą”, „Herody”, „Grupę kołędniczą z kobyłką”. Drugą część wystawy przedstawiała wnętrze domu z wystrojem świątecznym, stół wigilijny, choinkę, świąty oraz szopki kołędnicze.

W sezonie letnim zorganizowano w skansenie podobnie jak w poprzednim roku trzy plenerowe imprezy folklorystyczne:

– V Wytopki Ołowiu (8.06.), ciesząca się dużą popularnością wśród turystów impreza, podczas której prezentacji wytopu towarzyszą całodzienne występy zespołów ludowych i folkowych, kiermasze i pokazy rękodzieła ludowego, zwiedzanie skansenu, gry i konkur-

sy oraz liczne inne atrakcje;

– „Dożynki” (7.09.), była to trzecia tego typu impreza, której muzeum było współorganizatorem;

– „Niedziela w skansenie” (21.09.), impreza plenerowa, będąca podsumowaniem sezonu letniego w skansenie. Podobnie jak w latach ubiegłych muzeum było współorganizatorem „Buskich Spotkań z Folklorem”, „Miechowskiego Przeglądu Kołędniczego” oraz organizowanego w Mostkach „Świętokrzyskiego Kołędowania”.

Oferta wydawnicza Muzeum powiększyła się o dwie pozycje: *Perspektywy* (Andrzej Szura), w której autor omawia zadania czekające MWK związane z poszerzeniem Parku Etnograficznego w Tokarni, i *Spichlerz ze Złotej Pińczowskiej* (M. Imiołek). Tematykę muzealną podejmowano w czasopiśmie „Ikar”, ponadto pracownicy brali udział w audycjach radiowych i telewizyjnych poświęconych tradycji ludowej.

Należy wspomnieć, że na terenie skansenu w Tokarni wykonywano zdjęcia do filmu *Bajka o lekkim chlebie* (reż. Jan Jakub Kolski) i *Szyfowe prace* (reż. Paweł Komorowski); częstym gościem była tu także telewizja edukacyjna.

W roku 1997 muzeum odwiedziło ponad 35 000 osób.

Roboty budowlane koncentrowały się na pracach wykończeniowych przy spichlerzu ze Złotej Pińczowskiej, który został uroczystie



Ryc. 8. Impreza folklorystyczna V Wytopki Ołowiu 8.06.1997 r. w Parku Etnograficznym w Tokarni

otwarty (20.09) w trakcie obchodów dwudziestolecia muzeum. Rozpoczęto budowę oczekującego na montaż kościoła z Rogowa. W dniu 8.07. dokonano uroczystego wmurowania aktu erekcyjnego odbudowy kościoła z udziałem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach Anny Piaseckiej i proboszcza parafii w Wolicy k. Tokarni księdza M. Majchrowicza.

Muzeum powiększyło swe zbiory o 883 eksponaty, dla których wykonano pełną dokumentację naukową i fotograficzną. Tradycyjnie większość nabytych przedmiotów to eksponaty etnograficzne, ale należy zaznaczyć duży udział w nabytkach tego roku eksponatów związanych z wyposażeniem wiejskich sklepików, apteki, itp., takich jak: butelki i opakowania apteczne, papierosy, zapalki, opakowania po produktach spożywczych (ogółem 343 pozycje), których wartość jest nieoceniona w trak-

cie odtwarzania wnętrz skansenowskich i nadawania im odpowiedniego klimatu.

Niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem 1997 roku był obchodzony w dniach 18-21.09. wspólny z Muzeum Wsi Radomskiej jubileusz 20-lecia działalności. Uroczystym obchodom towarzyszyła dwuczęściowa Ogólnopolska Konferencja Skansenowska poświęcona tematowi: *Nowe formy wykorzystania wnętrz zabytkowych w muzeach skansenowskich w Polsce* – Radom 18.09 i *Rozwiązania techniczne w muzeach skansenowskich w Polsce (komputeryzacja, systemy przeciwpożarowe, systemy antywłamaniowe)* – Kielce 19-20.09. Uroczystym akcentem było wspomniane już otwarcie 20.09. spichlerza ze Złotej Pińczowskiej.

Jacek Łagowski